

ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО ВРЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ В УКРАЇНІ ЦИВІЛЬНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

LEGISLATIVE ACTIVITIES REGARDING THE REGULATION OF CIVIL FIREARMS IN UKRAINE

Чепіжко А.А., ад'юнкт

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У даній статті розглянуто питання доречності легалізації вогнепальної зброї для самозахисту в Україні. На сьогоднішній день в Україні триває Російська агресія. Тому питання легалізації вогнепальної зброї в Україні постало практично ще з перших років після проголошення незалежності країни, а після «Революції гідності», анексії Криму Росією, а також подій на Сході України набрало найбільшої актуальності. Найбільша кількість нелегальної зброї потрапила на територію країни від час бойових дій на Донбасі у 2014–2015 роках. Насправді точна кількість нелегальної зброї нікому невідома й дане питання наразі дуже активно починає вивчатися. Ніхто не зізнається, що має незаконну зброю. Адаже кількість зброї, котру може мати громадянин України, наразі необмежена. В основному нелегальна зброя громадянами купується для забезпечення особистої безпеки та низький рівень довіри населення в захисті держави в агресії Росії проти України. Та й з легалізованою зброєю в Україні не все так просто. Досі немає єдиного реєстру власників зброї та розуміння, на якій підставі вони нею володіють. Наразі громадяни України не мають право купувати бойові пістолети, кулемети та автомати й гвинтівки, але в той же час можуть її отримати в нагороду від Офісу Президента України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України та Служби безпеки України.

Закон про зброю в Україні намагаються ухвалити останні роки 20, але питання легалізації зброї надто чутливе й дискусійне, тому на політичному рівні це надто складно. Тим часом зброя в Україні є, і регламентує її обіг Міністерство внутрішніх справ України.

У зв'язку з російською агресією та широкомасштабним вторгненням російських військ на території України та з початком введення Верховною Радою воєнного стану з 24 лютого 2022 року українці борються за свою цілісність та незалежність.

Кожен громадянин України хоче мати законні умови для захисту свого майна, для захисту та забезпечення прав й законних інтересів щодо забезпечення державного контролю за об'єктами дозвільної системи.

Ключові слова: легалізація вогнепальної зброї, вогнепальна зброя, зброя, обіг зброї.

This article discusses the appropriateness of legalizing firearms for self-defense in Ukraine. Today, Russian aggression continues in Ukraine. Therefore, the issue of legalization of firearms in Ukraine arose almost from the first years after the country's independence, and after the "Revolution of Dignity", Russia's annexation of Crimea, as well as events in eastern Ukraine became more relevant. The largest number of illegal weapons fell on the territory of the country since the fighting in the Donbass in 2014–2015. In fact, the exact number of illegal weapons is unknown to anyone, and this issue is currently being actively studied. No one admits to having illegal weapons. After all, the number of weapons that a citizen of Ukraine can have is currently unlimited. Mostly illegal weapons are bought by citizens to ensure personal security and a low level of public confidence in the defense of the state in Russia's aggression against Ukraine. And with legalized weapons in Ukraine is not so simple. There is still no single register of gun owners and no understanding of the basis on which they own them. Currently, Ukrainian citizens do not have the right to buy combat pistols, machine guns and submachine guns and rifles, but at the same time they can receive it as a reward from the Office of the President of Ukraine, the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the Ministry of Defense and the Security Service of Ukraine.

Ukraine has been trying to pass a law on weapons for the last 20 years, but the issue of arms legalization is too sensitive and debatable, so it is too difficult at the political level. Meanwhile, the Ministry of Internal Affairs of Ukraine has weapons in Ukraine and regulates their circulation.

In connection with the Russian aggression and the large-scale invasion of Russian troops on the territory of Ukraine and with the beginning of the imposition of martial law by the Verkhovna Rada on February 24, 2022, Ukrainians are fighting for their integrity and independence.

Every citizen of Ukraine wants to have legal conditions to protect their property, to protect and ensure the rights and legitimate interests of state control over the objects of the permit system.

Key words: legalization of firearms, firearms, weapons, arms circulation.

Вступ. На сьогодні, обіг цивільної вогнепальної зброї законодавчо врегульовано спеціальними законами у всіх країнах Європи та у більшості пострадянських країн. В той же час, Україна – єдина держава в Європі, у якій відсутнє законодавче регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї. Законодавче врегулювання права власності на зброю має потужний запобіжний потенціал. Ситуація полягає у тому, що для злочинця сьогодні не складає великих проблем придбати вогнепальну зброю, тоді як законослужняні громадяни залишаються беззбройними і не мають реальної можливості використати своє конституційне право на захист, передбачене статтею 27 Конституції України.

Зважаючи на те, що держава наразі не в змозі обезпечити своїх громадян від злочинних посягань, володіння громадянами вогнепальною зброєю буде визначальним стримувальним фактором для значної частини злочинців.

Незважаючи на таку кількість зброї в обігу, ці правовідносини в країні досі не врегульовані жодним законом. Усі питання, пов'язані з обігом цивільної зброї, вирішуються виключно підзаконними нормативними актами МВС України та інших міністерств і відомств.

Існуючий стан правового регулювання аналізованої проблеми викликає колізії у правозастосування в питаннях відповідальності за поведження зі зброєю.

Брак правового забезпечення режиму контролю у сфері обігу вогнепальної зброї і бойових припасів, застарілість наявної нормативної бази не дозволяють громадянам ефективно та в законний спосіб реалізувати своє право на захист, а органам державної влади ефективно контролювати обіг цивільної зброї.

Але на сьогодні все набуло інших обертів, це пояснюється тим, що з 24 лютого 2022 року російське вторгнення в Україні набуло відкритого воєнного характеру за підтримки Білорусі. Вторгнення є частиною російсько-української війни, розв'язаної Росією 2014 року, участь у якій Російська Федерація заперечує. Тому з 05 годин 30 хвилин 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан, Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, в Україні було введено воєнний стан строком на 30 діб [5]. В подальшому Верховна Рада затверджувала проекти Законів України «Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку

дії воєнного стану в Україні» від 14.03.2022 № 7168 [6], 21 квітня 2022 року Верховна Рада прийняла Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» від 19.04.2022 № 7300 [7], за яким воєнний стан в Україні продовжують з 05:30 25 квітня 2022 року строком на 30 діб.

Таким чином, воєнний стан в Україні пролонговано до 25 травня 2022 року.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Правові проблеми легалізації обігу вогнепальної зброї за останні роки вивчали: А.М. Колосок, П.М. Мітрухова, П.Л. Фріс, С.М. Шуміленко та інші. Вивченню правових проблем незаконного поводження зі зброєю присвячені роботи В.М. Бараняка, В.П. Меживого, М.Г. Пінчука, Т.М. Приходько, В.П. Тихого та інші. Однак на теперішній час в зв'язку з прийняттям Законів виникло багато питань, щодо можливих наслідків легалізації вогнепальної зброї для самозахисту населення.

Постановка завдання. Головним завданням та метою даного дослідження є вивчення державної законності та закріпленості питань правового режиму власності на зброю, закріплення основних прав та обов'язків громадян і юридичних осіб щодо виробництва, набуття, володіння, розпорядження та використання зброї і боєприпасів, врегулювання інших суспільних відносин, що безпосередньо з цим пов'язані.

Виклад основного матеріалу дослідження. Право людини на життя, життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і особисто безпеку належать до природних прав людини і повинні захищатись у демократичній, правовій країні усім масивом нормативно-правових актів. Конституція України (ст. ст. 3, 27, 29, 30 Конституції України) [1] та норми інших галузей права (наприклад, ст. 36 Кримінального кодексу України) [2] відповідним чином забезпечують охорону цих природних прав.

Але цього вкрай недостатньо і потребує більшого та широкого правового вдосконалення.

Таким чином, як прокоментував нардеп-військовий Роман Костенко для видання «Голос»: «Для безпеки України одним із шляхів вирішення проблеми щодо обігу зброї та боєприпасів серед населення є ухвалення закону, який врегулюватиме питання забезпечення громадянами держави права на активний особистий захист свого життя та здоров'я, а також життя та здоров'я родичів та близьких від злочинних посягань, в стані крайньої необхідності за допомогою застосування чи використання вогнепальної зброї або боєприпасів до неї, а також приведення існуючого нормативно-правового регулювання в питанні зброї та боєприпасів до неї у відповідність до норм Законів України, Конституції України та іншого законодавчого регулювання».

Вогнепальна зброя є найефективнішим засобом реалізації громадянами конституційного права на самозахист. На теперішній час, більшість країн світу забезпечили своїх громадян даним правом на захист себе, свого здоров'я, життя від злочинних посягань та таким чином, сприятимуть для зменшення кількості насильницьких злочинів проти особи та власності. Проаналізувавши дане питання серед інших держав у володінні населенням вогнепальною зброєю є США, Швейцарія та Фінляндія з показником від 88 до 45 одиниць цивільної вогнепальної зброї на 100 осіб. В Україні цей показник становить лише 5,5 одиниць. Досвід країн пострадянського простору – Балтії, Грузії та Молдови доводить, що забезпечення громадянам права на самозахист за допомогою цивільної вогнепальної зброї протягом року з моменту ухвалення відповідних законів знижує абсолютну кількість зазначених злочинів на 40–60%, позитивно впливає на структуру та динаміку злочинності в країні. Водночас, введення жорстких правил і обмежень щодо володіння цивільною

зброєю у Великій Британії, яке було здійснене свого часу, призвело до стрімкого зростання кількості злочинів проти особи та корисливо-насильницьких злочинів. Тому це можливо до сприяння збільшення кількості злочинів з використання насильства.

Як зазначалося вище, дане питання щодо обігу цивільної вогнепальної зброї має чітке законодавчо-правове врегулювання у всіх країнах Європи та чітко контролюється спеціальними законами. Тому наша країна повинна накопичувати даний досвід вищезазначених країн аби зменшити рівень злочинності та посягання на життя та здоров'я населення.

В основному при вчиненні злочинів застосовується нелегальна вогнепальна зброя, кількість якої в Україні надзвичайно велика. Так, за даними організації Small Arms Survey (Женева, Швейцарія), яка досліджує питання обігу нелегальної вогнепальної зброї у світі, в Україні в незареєстрованому обігу перебуває від 3 до 5 млн. одиниць вогнепальної зброї. Наявність збройного конфлікту на Сході України призвела до того, що з зони бойових дій на територію України потрапило, за деякими оцінками, від 700 до 800 тисяч одиниць вогнепальної зброї. Більшість такої зброї перебуває в руках громадян, не для особистого наміру використання її як знаряддя злочину, а більшість для самозахисту й не використовують взагалі. Але деяка кількість такої зброї могла потрапити і в користування злочинного елемента. Тому вивчення нами даного питання та проаналізувавши прийняття пропонованого закону стимулюватиме тих з громадян, які на сьогодні володіють вогнепальною зброєю незаконно, легалізувати її, що позитивно вплине на загальну криміногенну ситуацію, полегшить процес розкриття та розслідування злочинів.

На теперішній час, за інформацією Міністерства внутрішніх справ України, відповідно до баз даних органів поліції, станом на 1 жовтня 2021 року на території нашої держави зареєстровано 707 117 власників вогнепальної зброї, які мають в особистому користуванні 790 055 одиниць мисливської гладкоствольної та 170 195 одиниць мисливської нарізної і комбінованої зброї. Також хоча зазначити, що у власності громадян перебувають майже 220 000 одиниць травматичних пістолетів і револьверів. Дана цифрова інформація має збільшення кількості одиниць зброї серед населення.

Тобто, проаналізувавши інформацію Міністерства внутрішніх справ України, можна наголосити на тому, що громадяни України легально володіють вогнепальною зброєю у загальній кількості близько 1,3 млн. одиниць. На сьогодні це значна цифра й з кожним роком вона все більше росте й набирає обороту вогнепальної зброї й ці правовідносини в країні досі не врегульовані жодним законом. Дані питання, пов'язані з обігом цивільної зброї, вирішуються виключно підзаконними нормативними актами Міністерства внутрішніх справ України та інших міністерств і відомств. Нормативні акти та Закони Міністерства внутрішніх справ України регулюють обіг вогнепальної зброї та боєприпасів до неї, мають та дублюють положення колишнього пострадянського законодавства. Переважна більшість норм в законодавстві є застарілою та не регламентує усталених суспільних відносин у сфері обігу зброї.

На теперішній час для врегулювання даного питання до Верховної Ради України були подані не один законопроект для урегулювання вогнепальної зброї. Наприклад, 4 березня 2021 року Верховна Рада [відхилила законопроект № 4335](#) «Про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї» [3], а також альтернативний до нього проект № 4335-1[4]. Зокрема, законопроект № 4335 пропонував дозволити придбання та зберігання зброї, тоді як альтернативний проект № 4335-1 передбачав дозвіл і на її носіння.

Наступними до Верховної Ради України були подані два законопроекти «Про право на цивільну вогнепальну

зброю» № 5708 та альтернативний № 5708-1, які мають багато спільних положень. Розроблення проєктів обумовлюються законодавчим регулюванням відносин, що обумовленні та виникають під час обігу вогнепальної зброї в Україні, та в них надано визначення термінів і понять, що визначають головні засади державної політики сфери обігу вогнепальної зброї та бойових припасів до неї, в даних законопроєктах на сьогодні уперше запропонована класифікація цивільної вогнепальної зброї не за призначенням (мисливська, спортивна, бойова), а за технічними характеристиками (автоматична, довгоствольна, короткоствольна, гладкоствольна, нарізна тощо).

Міністр оборони України Олексій Резніков підтримав ідею легалізації зброї для самозахисту цивільних осіб та захисту права власності. Він вважає, що надавши таке право можна убезпечити громадян від злочинного посягання. Олексій Резніков уточнив, що у багатьох країнах легалізація зброї підвищує рівень безпеки людей, допомагає правоохоронним органам та однозначно зменшує злочинність в державі [8].

З юридичної точки зору в кожній країні повинен бути закон, котрий регулюватиме обіг зброї, на жаль в нашій країні його по 23 лютого й досі не було. Адже зброя повинна бути легалізована, в законі повинно бути описано, хто яку вогнепальну зброю повинен мати, а хто ні. Кожна людина повинна мати право на зберігання, не носіння вогнепальної зброї, як у багатьох країнах світу, і саме це може підвищити рівень безпеки громадянина, та в деякій мірі допомогати правоохоронним органам.

Аналізуючи інформаційне управління Апарату Верховної Ради України 23 лютого 2022 року Верховна Рада України підтримала у першому читанні за основу проєкт Закону «Про право на цивільну вогнепальну зброю» № 5708 [9], про обіг вогнепальної зброї серед цивільних громадян України, поданий народними депутатами України Фрісом І.П., Бужанським М.А. та іншими.

Законопроєкт № 5708 більшість народних депутатів підтримали за основу зі скороченим строком підготовки до другого читання.

Проєкт Закону розроблено з метою посилення дотримання режиму законності в питаннях визначення правового режиму власності на зброю, закріплення основних прав та обов'язків громадян і юридичних осіб щодо виробництва, набуття, володіння, розпорядження та використання зброї і боєприпасів, врегулювання інших суспільних відносин, що безпосередньо з цим пов'язані.

Даний документ передбачає для українців використання цивільної вогнепальної зброї для самозахисту, визначає поняття зон, вільних від зброї, передбачає державний контроль у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї та посилює відповідальність за її незаконне використання. Але наразі проєкт не передбачає дозволу на те, щоб громадяни мали право володіти короткоствольною зброєю.

Зокрема, документом пропонується:

- Визначити та дати правову оцінку поняттю права власності на цивільну вогнепальну зброю;
- Проаналізувати умови та порядок отримання громадянами України та юридичними особами документів про право власності на цивільну вогнепальну зброю;
- визначити класифікацію цивільної вогнепальної зброї;
- розробити порядок видачі медичного заключення (висновку) про відсутність медичних протипоказань, які перешкоджають отриманню документу на цивільну вогнепальну зброю, який передбачає створення спеціальної інформаційно-довідкової системи з провадженням кваліфікованого електронного підпису особи, яка сформулила висновок;

- ретельно опрацювати та розробити в деталях порядків створення та ведення Єдиного державного реєстру цивільної вогнепальної зброї в Україні;
- встановити повноваження суб'єктів єдиного державного реєстру цивільної вогнепальної зброї;
- дійти висновку, щодо загальних засад цивільного обігу (обороту) вогнепальної зброї та боєприпасів серед населення;
- врахувати основні засади становлення права і виконання обов'язків власників цивільної вогнепальної зброї;
- кононізувати порядок отримання права на цивільну вогнепальну зброю та боєприпаси до неї та ініціювати процедуру обмеження щодо права на цивільну вогнепальну зброю та боєприпаси та подальші дії власників даних обмежень;
- опрацювати процедуру страхування цивільної відповідальності власників цивільної вогнепальної зброї;
- передбачити використання цивільної вогнепальної зброї для самозахисту свого здоров'я, життя та права власності;
- сформулювати поняття зон вільних від зброї та дати їх оцінку;
- прописати основи господарської діяльності у сфері обігу (обороту) цивільної вогнепальної зброї і боєприпасів;
- окреслити загальні засади володіння та користування цивільною вогнепальною зброєю і боєприпасами іноземцями та особами без громадянства на території України їхні права та обов'язки;
- врегулювати тимчасове ввезення цивільної вогнепальної зброї і боєприпасів на територію України, тимчасове вивезення цивільної зброї і боєприпасів з території України;
- передбачити державний контроль у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї.

Таким чином можна дійти до висновку, що Апарат Верховної Ради України зосередив усі свої зусилля для найбільш швидкого розгляду важливих для безпеки України питань. Це насамперед питання, що важливі для здоров'я, життя та безпеки кожного українця. Кожен громадянин України, кожен українець повинен мати право законно володіти зброєю та мати змогу захищати себе, своїх рідних та свою незалежну Україну. Тому важливість даного питання тепер унормовано на законодавчому та правовому рівні.

Висновки. З даного дослідження можемо дійти до висновку, що ухвалення зазначеного Закону № 5708 в деякій мірі може відповідати інтересам держави та суспільства, прийняття даного Закону включає в себе європейське законодавство та досвід зарубіжних країн, дає можливість врегулювати на законодавчому рівні питання набуття громадянами зброї та володіння нею для захисту свого життя і здоров'я від злочинних посягань, а також захисту життя і здоров'я оточуючих.

Реалізація цього Закону суттєво може знизити рівень злочинності в країні, зокрема, дасть змогу зменшити кількість насильницьких та корисливо-насильницьких злочинів, які у своїй більшості належать до категорії тяжких та особливо тяжких злочинів.

Прийняття вище вказаного закону слугуватиме економічному зростанню у галузі виробництва військової та цивільної вогнепальної зброї та боєприпасів, створить сприятливі умови для виробництва та торгівлі цивільною вогнепальною зброєю та боєприпасами, а також надання послуг населенню в цій сфері, позитивно вплине на створення нових робочих місць і зростання надходжень до Державного бюджету України.

Крім того, Закон підтримуватиме розвиток сучасного стрілецького спорту та зростанню спортивного престижу України в змаганнях на міжнародному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Проект Закону «Про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї» № 4335 від 06.11.2020 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70363.
4. Проект Закону про цивільну зброю та боеприпаси № 4335-1 від 24.11.2020 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70512.
5. Указ Президента України «Про введення Воєнного стану в Україні» з 24 лютого 2022 року. URL: https://ips.ligazakon.net/document/u064_22?an=1.
6. Указ Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні». URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/u133_22?an=1&ed=2022_03_14.
7. Указ Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні». URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/222076.html>.
8. Інтерв'ю Міністра оборони України Олексія Резнікова. URL: <https://novynamnia.com/2022/02/17/reznikov-vystupyv-za-legalizacziyu-vognepalnoyi-zbroyi-dlya-samozahystu/>.
9. Проект Закону про право на цивільну вогнепальну зброю № 5708 від 25.06.2021 року. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27190>.